

Thema 1 Handel overzee

Samenvatting

Handel in Amsterdam

In de zeventiende eeuw werd Nederland een rijk en belangrijk handelsland. Amsterdam was het centrum van de handel. Al vanaf 1600 trokken kooplieden uit de hele wereld naar deze stad. Amsterdam werd gebouwd bij een dam in de rivier de Amstel. Grote handelsschepen meerden aan op de dam. Vanaf daar werd de handelswaar in kleinere bootjes via de grachten verder vervoerd. Spullen uit de hele wereld werden opgeslagen in grote pakhuizen langs de grachten. Zo werd Amsterdam een stapelmarkt waar je handelswaar uit de hele wereld kon kopen. Amsterdam werd de rijkste stad ter wereld. De stad groeide, want iedereen wilde een graantje meepikken: scheepsbouwers, touwslagers, sjouwers, bakkers. Er werden er drie nieuwe grachten gegraven. Aan die grachten bouwen kooplieden de mooiste huizen. Die kun je nu nog zien, bijvoorbeeld aan de Herengracht. De handel met het Oostzeegebied vormde een belangrijke pijler in het handelsverkeer: Nederlandse kooplieden verkochten er hun boter, kaas, haring en zout. Ze kochten er graan, hout en soms kaviaar in. Deze producten leverden in Amsterdam weer geld op.

De VOC

De Spanjaarden en Portugezen hadden de route naar Azië ontdekt. Ze haalden kostbare handelswaar uit Oost-Indië. Dat wilden de Nederlanders ook wel. Nederlandse kooplieden kochten in Azië specerijen als peper en nootmuskaat, maar ook koffie, thee en tabak. De Spanjaarden en Portugezen waren hier niet blij mee. Nederlandse schepen werden daarom regelmatig aangevallen door Spaanse en Portugese schepen. Omdat veel kooplieden op eigen houtje naar Indië gingen en daar spullen haalden, was er vaak een overschot aan een bepaalde specerij, bijvoorbeeld kruidnagel. Daardoor zakte de prijs. Om concurrentie tegen te gaan werd daarom in 1602 de VOC opgericht. Alleen schepen van de VOC mochten handelen in Oost-Indië. Langs de routes van de VOC-schepen kwamen handelsposten. Het waren vaak versterkte forten van waaruit de handel met het binnenland plaatsvond. De VOC eigende zich op die manier delen van een land of gebied toe en dwong de bevolking vaak met geweld hun producten alleen aan de VOC te leveren. Omdat de VOC het alleenrecht had op de handel bleven de prijzen van hun waren hoog en werden de kooplieden uitzonderlijk rijk. Ze lieten deze rijkdom graag zien, ze bouwden prachtige herenhuisen, droegen de duurste kleding en lieten mooie schilderijen van zichzelf maken.

Werken voor de VOC

Het leven aan boord van een VOC-schip was zwaar. Zielverkopers probeerden met mooie praatjes jonge mannen te ronselen, vooral wezen of mannen die nergens anders werk vonden. Ze tekenen, vaak na veel drank, voor vijf jaar. Op de schepen voeren ongeveer 250 mensen mee; kapitein en officieren, matrozen, soldaten en bijvoorbeeld timmerlieden en zeilmakers. Daarmee was het schip overvol. Verder gingen mee: kanonnen en buskruit, handelswaar, voorraad voor onderweg en hout en staal voor de overzeese forten. De reis naar Oost-Indië duurde maanden en was vol gevaren. Voldoende eten was een probleem, er gingen wel kippen of biggen mee, maar de bemanning moest vooral leven op bonen, gedroogd vlees en scheepsbescuit. Door de warmte en ratten was het eten snel niet meer goed. Door gebrek aan verse groenten en fruit kregen veel bemanningsleden scheurbuik. Veel mensen stierven aan boord aan deze ziekte. De regels op een schip waren streng. Straffen varieerden van een boete tot zweepslagen tot de dood. Op muiterij stond de strengste straf.

Begrippen

Amsterdam	Rond 1600 was Amsterdam de rijkste stad ter wereld. Alles draaide er om de handel.
pakhuis	Een speciaal huis om handelswaren in te bewaren. In Amsterdam stonden veel pakhuizen.
stapelmarkt	Plaats waar handelswaren werden verzameld, om ze later te verkopen. Amsterdam was een belangrijke stapelmarkt.
Oostzee	De Nederlandse kooplieden handelden met landen rond de Oostzee. Bijvoorbeeld met Zweden en Denemarken.
wereldhandel	Nederlandse kooplieden handelden met landen over de hele wereld.
VOC	Verenigde Oost-indische Compagnie. De VOC was een handelsvereniging. De VOC werd opgericht door rijke kooplieden in Amsterdam.
alleenrecht	Alleen de VOC mocht handelen in Oost-Indië. Voor andere Nederlandse kooplieden was dat verboden.
zielverkoper	Iemand van de VOC die op zoek ging naar nieuwe bemanning.
scheurbuik	Ziekte door te weinig groente en fruit. Veel scheepslieden stierven aan scheurbuik.
muitelij	Opstand van scheepslieden. Ze namen de leiding van het schip over en werden vaak piraten.

Les 1 Handel in Amsterdam

- Rond 1600 was Amsterdam een erg rijke stad door de handel. Grote schepen brachten hun lading tot aan de dam. Daarna brachten de kleine schuiten de handelswaren via de grachten naar de stad.
- De spullen werden bewaard in pakhuizen om later verkocht te worden. Amsterdam was een stapelmarkt.
- Amsterdam groeide. Er kwamen nieuwe grachten en mooie gebouwen.
- Nederlandse kooplieden haalden hun spullen uit landen rond de Oostzee.

Les 2 De VOC

- Nederlandse kooplieden gingen aan wereldhandel doen.
- Ze trokken naar Oost-Indië om zelf te handelen in specerijen.
- Rijke kooplieden gingen samenwerken. Ze richtten de VOC op.
- Overzee bouwde de VOC forten en handelskantoren.
- De VOC had het alleenrecht op het handelen in Oost-Indië. Daardoor werd zij heel rijk.

Les 3 Werken voor de VOC

- Zielverkopers lokten jongens en mannen aan boord van een VOC-schip.
- Er leefden 250 mensen aan boord. Het was er overvol.
- Door gebrek aan vers eten en fruit kreeg de bemanning vaak scheurbuik. Veel mensen stierven.
- Er waren strenge regels aan boord. De zwaarste overtredingen waren moord en muitерij. Hiervoor kreeg je de doodstraf.

STAP 2 Begrippen

Amsterdam

Rond 1600 was Amsterdam de rijkste stad ter wereld. Alles draaide er om de handel.

pakhuis

Een speciaal huis om handelswaren in te bewaren. In Amsterdam stonden veel pakhuizen.

stapelmarkt

Plaats waar handelswaren werden verzameld, om ze later te verkopen. Amsterdam was een belangrijke stapelmarkt.

Oostzee

Nederlandse kooplieden handelden met landen rond de Oostzee. Bijvoorbeeld met Zweden en Denemarken.

wereldhandel

Nederlandse kooplieden handelden met landen over de hele wereld.

VOC

Verenigde Oost-Indische Compagnie. De VOC was een handelsvereniging. De VOC werd opgericht door rijke kooplieden in Amsterdam.

alleenrecht

Alleen de VOC mocht handelen in Oost-Indië. Voor andere Nederlandse kooplieden was dat verboden.

zielverkoper

Iemand van de VOC die op zoek ging naar nieuwe bemanning.

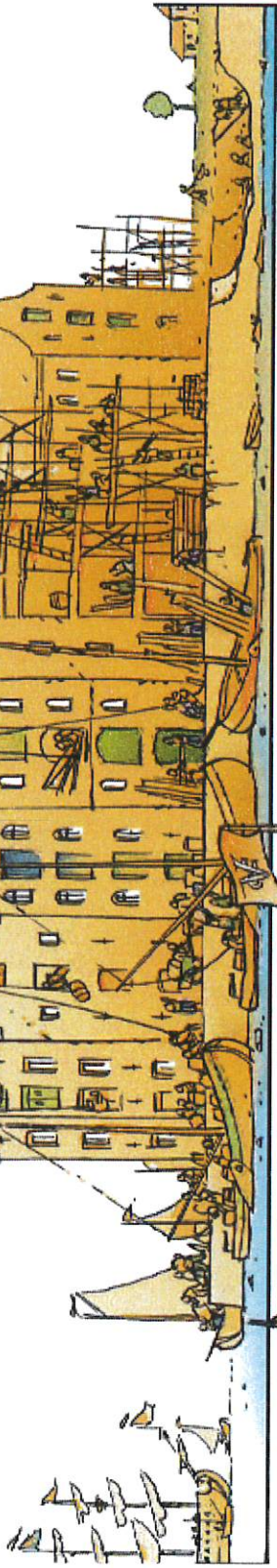
scheurbuik

Ziekte door te weinig groente en fruit. Veel scheepslieden stierven aan scheurbuik.

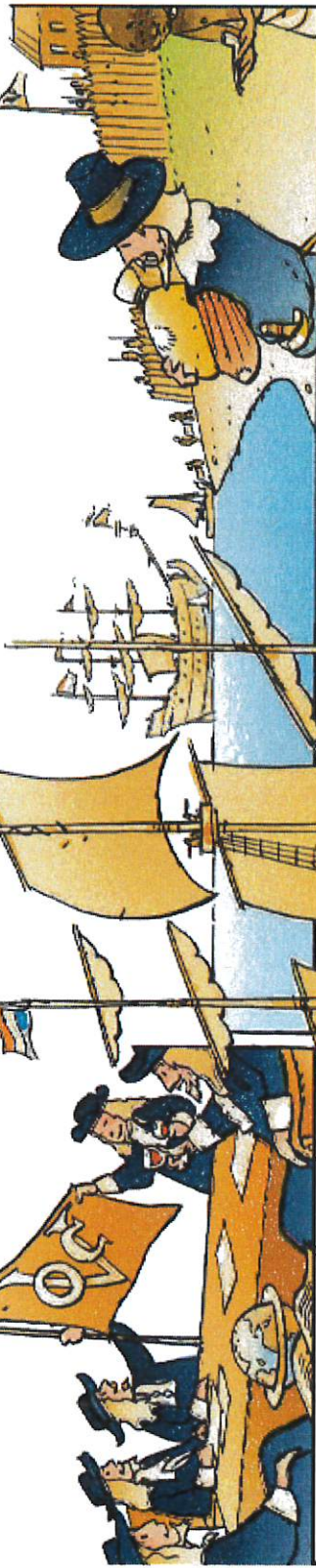
muitelij

Opstand van scheepslieden. Ze namen de leiding van het schip over en werden vaak piraten.

ROND 1600 BRACHTEN GROTE SCHEPEN SPULLEN VAN OVER DE HELE WERELD NAAR AMSTERDAM, DAAR WERDEN ZE IN PAKHUIZEN OPGESLAGEN. AMSTERDAM WAS EEN STAPELMARKT.

RIJKE KOOPLIEDEN GINGEN ZE RICHTTEN DE VOC OP. SAMENWERKEN. ZE BOUWEN OVERZEE FORTEN EN HANDELSKANTOREN. DAAR WERD DE VOC DOOR HET ALLEENRECHT HEEL RIJK.

ER WAS WEINIG TE ETEN AAN BOORD. ZELVERKOPERS LOKTEN MANNEN VOOR DE VOC. VEEL MENSEN WERDEN ZIEK OF STIERVEN. EN ALS JE DE REGELS OVERTRAD WERD JE SOMS ACHTERGELATEN OF EEN ONBEWOND ERAND...

